

2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (Станом на 25 травня 2006 р. – із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV). Офіційне видання. – К. : М-во юстиції України, 2006. – 106 с.

3. Декларація про державний суверенітет України від 16 червня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

4. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі; за ред. д.ю.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України М. О. Баймуратова. – Суми : Університетська книга, 2013. – 300 с.

5. Венская конвенция о праве международных договоров от 23 мая 1969 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/umk/Hrestom.asp?IdCourse144&OpenNodeId=100063009>

6. Венская конвенция о праве договоров между государствами и международными организациями или между международными организациями от 21 марта 1986 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/umk/Hrestom.asp?IdCourse=144&OpenNodeId=100063009>

7. Баймуратов М. А. Международное публичное право / М. А. Баймуратов. – Х. : Одиссей, 2007. – 704 с.

8. Устав ООН от 26 июня 1945 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/documen/basicdoc/charter.htm>

** Гавриленко Володимир Валерійович – аспірант кафедри теорії та історії держави і права Міжрегіональної академії управління персоналом.*

УДК 342.71/. 73+342.4 (477)

Андрій Медвідь *

ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У ПРОЕКТАХ КОНСТИТУЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті на основі європейських стандартів досліджується обсяг та форма закріплення прав людини та основоположних свобод у конституційних проектах Західноукраїнської Народної Республіки. Зокрема, детально аналізується зміст проекту «Основи державного устрою Галицької Республіки» 1918 р. та двох проектів Станіслава Дністрянського «Устрій Галицької Держави» 1918 р. та «Конституції Західно-Української Народної Республіки» 1920 р.

Ключові слова: права людини та основоположні свободи, проект конституції «Основи державного устрою Галицької Республіки» 1918 р., проект конституції «Устрій Галицької Держави» 1918 р., проект «Конституція Західно-Української Народної Республіки» 1920 р.

Медвідь А. Б. Относительно закрепления прав человека и основополагающих свобод в проектах конституции Западноукраинской Народной Республики.

В статье на основе европейских стандартов исследуется объем и форма закрепления прав человека и основополагающих свобод в конституционных проектах Западноукраинской Народной Республики. В частности, подробно анализируется содержание проекта «Основы государственного устройства Галицкой Республики» 1918 г. и двух проектов Станислава Днестрянского «Устройство Галицкой Государства» 1918. и «Конституции Западно-Украинской Народной Республики» в 1920 г.

Ключевые слова: права человека и основополагающие свободы, проект конституции «Основы государственного устройства Галицкой Республики» 1918 г., проект конституции «Устройство Галицкой Государства» 1918 г., проект «Конституция Западно-Украинской Народной Республики» в 1920 г.

Medvid A. B. On consolidating human rights and fundamental freedoms in the drafts of Constitution of the West Ukrainian People's Republic.

In the article on the basis of European standards examines the scope and form of consolidation of human rights and fundamental freedoms in the constitutional drafts of the West Ukrainian People's Republic. In particular, it analyzes in detail the content of the draft 1918 «The basis of government of the Galician Republic» and two drafts by Stanislaw Dnestrovskogo 1918 «Device Galician State» and 1920 «The Constitution of the West Ukrainian People's Republic».

Keywords: human rights and fundamental freedoms, the draft of Constitution 1918 «The basis of government of the Galician Republic», the draft of Constitution 1918 «Device Galician State», the draft 1920 «Constitution of the West Ukrainian People's Republic».

Наявність у вітчизняній юридичній практиці механізму реального забезпечення прав людини та основоположних свобод є обов'язковою умовою визнання України демократичною, правовою та соціальною державою, а також розвитку у межах її правового середовища ефективного громадянського суспільства. Ратифікація Верховною Радою України [1] Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [2] лише створила правові основи для розвитку вказаного правового механізму в українській правовій системі, утвердження якого вимагає щоденної кропіткої праці. Саме цим і зумовлюється актуальність дослідження проблематики прав та свобод людини і громадянина загалом, та як інституту конституційного права України, зокрема. Водночас, даний науковий аналіз беззаперечно потрібно проводити з урахуванням історичного контексту.

Проблематика прав і свобод людини і громадянина та їх конституційної регламентації вже тривалий час є предметом досліджень науковців. До прикладу, розгляд проблем прав та свобод людини і громадянина, в контексті загальних проблем історії та теорії держави і права та вітчизняного конституціоналізму проводився у працях таких науковців, як: В. Н. Денисов, В. І. Євінтов, Т. М. Заворотченко, Н. І. Карпачова, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, М. П. Орзіх, В. Ф. Погорілко, Ж. М. Пустовіт, П. М. Рабінович, М. І. Ставнійчук, П. Б. Стецюк, Б. Й. Тищик, Ю. М. Тодика, О. Ф. Фрицький та інші.

Проте, ціла низка питань щодо генези закріплення прав людини та основоположних свобод у вітчизняних проектах конституційних актів та їх відповідності європейським стандартам прав особи залишаються майже не дослідженими. Зважаючи на це, дослідження регламентації прав людини та основоположних свобод у проектах конституційних актів Західноукраїнської Народної Республіки визначено *ціллю даної публікації*.

Після закінчення Першої світової війни та у результаті революційних подій у Європі та Росії в 1917–1918 рр. стає можливою реалізація Українським народом права на самовизначення та утворення двох національних держав – Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, об'єднаних згодом в єдину державу. Кожна з них докладає зусиль для напрацювання оптимальної конституційної регламентації найбільш важливих суспільних відносин. До прикладу, конституційний проект «Основи державного устрою Галицької Республіки», розроблений у листопаді 1918 р. [3] на теренах західної України, містить низку вартих уваги конституційно-правових положень, у тому числі у сфері правового статусу особи. Так, хоча даний проект є не дуже великим за обсягом, проте значна його частина (12 пунктів п'ятого артикулу, розділу V) присвячена «Загальним правам горожан держави» [3]. Зокрема, п. 2 артикулу 5 гарантував рівність «горожан супроти держави і її законів», п. 4 вказував на «свобідне право побуту і розпорядження своїм майном», п. 6 забороняв «всьяке обмеження особистої свободи горожан», зазначав про недопустимість «невільництва та примусової роботи або данини», п. 7 наголошував на «праві свободи і супокою у власній хаті» та передбачав, що «домашні ревізії через державні органи можливі лиш в случаях предвиджених в законах», п. 8 гарантував «тайну листів і прочих переписок», яка могла бути порушена державними органами лише у разі «правного заарештування або домашньої ревізії; в часі війни або на підставі судового приказу...», п. 9 вказував на право «горожан улажувати збори та засновувати товариства», п. 10 передбачав

право «прилюдно висказувати свої гадки та погляди за поміччю: слова, письма, друку, чи представлення в образах», п. 11 гарантував «право свободи віросповідання», а п. 12 – «вільність науки» та «право на освіту» [3]. У свою чергу, стаття 6 розділу VI «Державна рада» вказував, що законодавчу владу у Галицькій Республіці виконує весь її народ через обрання Державної Ради Галицької Республіки, на підставі загального «без різниці пола, рівного, безпосереднього, тайного і пропорціонального виборчого права» [3].

Порівнюючи наведені положення із відповідними приписами Конституції Української Народної Республіки 1918 р. [4, с. 73] та «Закону про тимчасовий державний устрій України» Української Держави – Гетьманату 1918р. [4, с. 84], щодо регламентації правового статусу особи, потрібно відзначити їх достатню подібність, що серед іншого може бути зумовлено єдиним періодом їх розробки. Так, вони усі передбачають право на свободу та особисту недоторканність, право на повагу до приватного та сімейного життя, свободу думки, совісті, релігії, свободу вираження поглядів, свободу зібрань та об'єднань. Поряд із цим, новелою конституційного проекту «Основи державного устрою Галицької Республіки» є встановлена (п. 6) заборона рабства та примусової праці, з приводу чого зазначено: «недопустиме є в державі ніяке невільництво а так само якінебудь примусові роботи або данини на користь приватних осіб чи спілок. Примусові чинитьби на користь держави допустимі лиш на підставі виразних постанов законів» [3]. Разом з тим, у проекті конституції Галицької Республіки, так як і в Основному законі Гетьманату, не було закріплено право на життя, заборону смертної кари, заборону катування, рівність чоловіка та жінки, відступ від зобов'язань під час надзвичайного стану, які передбачались у Конституції УНР 1918 року.

Водночас, ще однією новелою конституційного закріплення громадянських прав, запропонованою «Основами державного устрою Галицької Республіки», є гарантування пунктом 12 права на освіту. У вказаному пункті здійснена дуже детальна регламентація вказаного права, що мало включати свободу науки, у тому числі домашньої, право на шкільну (народну, середню, гуманістичну та фахову) та університетську освіту, освіту в інших вищих школах тощо [3]. Також звернемо увагу на детальну регламентацію свободи віросповідання, здійснену пунктом 11 проекту Галицької конституції, де зазначається про недопустимість будь-яких форм дискримінації та обмеження прав чи обов'язків особи на підставі віросповідання.

З огляду на викладене, потрібно відзначити демократичний характер положень Проекту статуту «Основи державного устрою Галицької Республіки» 1918 р., та їх прогресивність щодо заборони рабства і примусової праці, права на освіту та свободи віросповідання, а також відповідність вказаних положень європейській практиці конституційного закріплення правового статусу особи.

Ще одним здобутком у царині конституційної нормотворчості першої чверті ХХ століття є два конституційні проекти, розроблені для Західноукраїнської Народної Республіки Станіславом Севериновичем Дністрянським (1870–1935 рр.) – уродженцем міста Тернополя, академіком, доктором права й політичних наук, депутатом австрійського парламенту. Першим з цих проектів є «Устрій Галицької Держави (Проект тимчасових основних законів, виготовлений у віденському Парламенті проф., д-ром С. Дністрянським 1918 р. для покликання в життя Галицької Держави)» [5], а другим – створений як новий проект конституції у 1920 р. на замовлення ЗУНР (на чолі з Євгеном Петрушевичем) [6, с. 59] «Конституція Західно-Української Народної Республіки» (проект Станіслава Дністрянського 1920 р.) [7].

Доречно зауважити, що у системі конституційно-правових поглядів вченого права та свободи людини визначались як центральний елемент та підлягали класифікації на чотири групи: «свободи натуральні» (група так званих «вроджених» прав та свобод особи), «свободи фізичні» (особисті права і свободи), «свободи політичні» (політичні права і свободи) та «свободи економічні» (соціально-економічні права і свободи). В основу конституційного інституту правового статусу людини С. Дністрянським пропонувалося покласти декілька фундаментальних принципів, а саме принцип рівності, принцип загальності, принцип невідчужуваності прав людини та інші [8, с. 15]. Зазначені принципи і були викладені в обох проектах Конституції ЗУНР, розроблених науковцем.

Так, уже у I розділі «Основні положення» проекту конституційного акта «Устрій Галицької Держави» 1918 року, серед іншого, містяться два підрозділи: «Свобода» (артикул 3) та «Рівність» (артикул 4). Саме вони в основному визначають правовий статус особи «горожан», передбачаючи повну свободу віри і науки, свободу преси, свободу зборів, право «творити товариства», право «змінити довільно місце свого пробутку», заборону порушувати свободу думки, поштову та «телеграфічну» таємницю (арт. 3); а також гарантуючи «рівність горожан супроти права» та відсутність «привілеїв місця, походження, родини, стану особи» (арт. 4) [5]. При цьому, артикул 5 підрозділу «Народна влада» вказує, що «Український народ переймає правління Галицькою Державою» та на підставі загального, рівного, безпосереднього та таємного виборчого права обирає «Сойм» [5].

Доцільно наголосити, що виклад прав людини та основоположних свобод у наведеному конституційному проекті є дуже стислим, та не передбачає заборони рабства та примусової праці, права на свободу та особисту недоторканність, свободи публічного усного та письмового «висказування» чи «представлення в образах» своїх поглядів, свободи розпорядження майном та недоторканості житла чи обмеження домашніх обшуків «ревізій», як це пропонувалося закріпити в конституційному проекті «Основи державного устрою Галицької Республіки» 1918 р. [3].

Проте «Устрій Галицької Держави» С. Дністрянського [5], на відміну від проекту «Основи державного устрою Галицької Республіки» [3], пропонував закріпити на конституційному рівні свободу пересування особи, вказуючи, що «кожен горожанин може змінити довільно місце свого пробутку» (частина 4 артикулу 3). Наведене формулювання є дуже близьким до припису, вказаного у § 18 Конституції УНР 1918 р., який є новелою даного конституційного акта та передбачає що, «кожний громадянин УНР і всі інші на її території мають повну свободу перемін місця пробування» [4, с. 73–74]. Відповідно до словника української мови, значення терміну «пробування» у сполученні із словами місця, це те саме що «місцеперебування» [9, с. 124]. Порівнюючи наведені положення, відзначимо, що їх можна вважати достатньо схожими, припускаючи синонімічність термінів «пробутку» та «пробування». Зважаючи на зміст статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї [10], зокрема, свободу пересування особи, можна припустити, що вказані терміни мали значення «місцеперебування» та могли охоплювати як поняття «пересування», так і «проживання», або одне із них. А отже, охоплювати як мінімум один, а можливо і два елементи свободи пересування особи у сучасному розумінні, не включаючи права вільно залишати територію держави. Також зауважимо, що припис Конституції Української Народної Республіки є значно ширшим за колом суб'єктів, оскільки охоплює не лише громадян, але й усіх інших фізичних осіб (людей), тоді як припис проекту «Устрій Галицької Держави» застосовується виключно до «горожан», тобто громадян Галицької Держави.

Підсумовуючи, зазначимо, що конституційний проект Станіслава Дністрянського «Устрій Галицької Держави» 1918 р. передбачає вужче закріплення прав людини та основоположних свобод, ніж проект конституції «Основи державного устрою Галицької Республіки» 1918 р., але він все таки відображає принципи рівності, загальності та невідчужуваності прав людини, задекларовані С. Дністрянським. Поряд із цим, конституційний проект «Устрій Галицької Держави» пропонує, подібно до приписів Конституції Української Народної Республіки 1918 року, закріпити свободу пересування особи, що відповідає вимогам Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У дещо пізнішому проекті Станіслава Дністрянського «Конституції Західно-Української Народної Республіки» 1920 р. [7] уже достатньо детально регламентувалися питання захисту прав та свобод людини. Вказаний проект є досить великим за обсягом документом, який містить 130 розгорнутих положень (окремих параграфів), логічно та змістовно об'єднаних у три глави: «Держава і право», «Державна влада» та «Право народів на самовизначення». Глава перша – «Держава і право» – складається із трьох розділів: «Правова держава», «Людські та

громадянські права» та «Права народу». У свою чергу, розділ другий цієї глави – «Людські та громадянські права» – містить **36** параграфи, об'єднані у три окремі підрозділи: «Свободи», «Рівність», «Охорона і старівля (підкування)». Іншими словами, уже із структурної побудови конституційного акта ми можемо зробити висновок про те, яке велике значення, на думку С. Дністрянського, для функціонування правової держави мають права та свободи людини, оскільки він викладає їх уже у першій главі під назвою «Правова держава». Більше цього, автор акцентує увагу саме на правах людини, розмежовуючи їх з громадянськими правами, про що чітко вказує у назві розділу. Водночас, у проекті «Конституції Західно-Української Народної Республіки» **1920** року, здійснюється спроба розмежування прав та свобод, так як перші три параграфи (**3–5**) розділу «Людські та громадянські права» не включені ні до підрозділу «свободи», ні до інших підрозділів. Поряд із цим, параграфи **3** та **5** закріплюють власне права, людини або громадянські, а не свободи. Зокрема, параграф **3** зазначає: «Кожна людина має основні громадянські права, які гарантуються їй державою», тоді як, при аналізі параграфу **5**, де вказано що «права громадянина і людини гарантують людям свободу, рівність, державний захист і підкування», вбачається, що такі принципи як свобода, рівність та державний захист і підкування є похідними елементами, що впливають та гарантуються правами громадянина та людини. У зв'язку з цим стає цілком зрозуміло, чому С. Дністрянський у розділі «Людські та громадянські права» проекту основного закону виокремлює саме такі підрозділи, як «Свободи», «Рівність» та «Охорона і старівля (підкування)».

Цікавим є те, що зазначений підхід до структуризації основоположних прав людини є достатньо обґрунтованим і здобув своє історичне визнання, оскільки застосовується у міжнародних актах і на сучасному етапі розвитку. Так, Хартія основних прав Європейського Союзу від **07** грудня **2000** р. [11], серед інших, містить глави «II. Свободи» та «III. Рівність».

Окреслюючи перелік конституційно гарантованих свобод людини та громадянина, проект «Конституції Західно-Української Народної Республіки» **1920** року, вказує: «**§ 6.** Кожна людина вільна від природи. Рабство або кріпацтво та здійснення влади, що ґрунтуються на них, не дозволяються. **§ 7.** Свобода особистості гарантується... **§ 8.** Закон повинен накладати точні і виключно необхідні покарання і ніхто не може бути покараним інакше, ніж на основі законів. **§ 9.** Право повного і безперешкодного користування своїм житлом (службовим і торгівельним приміщенням) є непорушним... **§ 10.** Кожен громадянин має право поселитися у будь-якому місці території держави... **§ 11.** Кожен громадянин користується правом вільного та повсюдного пересування, яке може обмежуватись лише військовою повинністю... Жоден громадянин не може бути переданим якомусь іноземному уряду з метою переслідування або покарання. Державна влада може вислати іноземців з території держави, якщо вони завдають шкоду внутрішній або зовнішній безпеці держави. **§ 12.** Гарантується збереження таємниці листів і телеграм. **§ 13.** Політична свобода громадян не може порушуватись державними установами, якщо політична мета окремого громадянина або спілки громадян не протирічить політичній меті держави. **§ 14.** Кожен громадянин має право на збереження і плекання своєї національності та мови. **§ 16.** Усі громадяни мають право на збори та на вільне об'єднання в громадські спілки... Право на збори незалежне від жодної заяви чи жодного дозволу. Лише при безпосередній загрозі суспільній безпеці збори під відкритим небом можуть бути заборонені. **§ 18.** Кожен має право вільно і в будь-якій формі висловлювати свої думки та погляди, але він зобов'язаний нести відповідальність за зловживання цією свободою згідно з карними законами та з причин громадського правопорядку. Свобода думки не може обмежуватись ні цензурою, ні концесійною системою... **§ 19.** Наука вільна. Свобода навчати і навчатися не може бути обмеженою... **§ 20.** Свобода совісті та віросповідання непорушна. **§ 22.** Державна влада не може перешкоджати здійсненню господарської свободи людини в справедливому розподілі товарів. **§ 23.** Промисел однаково доступний всім людям. Свобода промислу гарантує можливість вільного розвитку природних здібностей людини в галузі природного господарства. **§ 24.** Загальний економічний устрій спирається, як і раніше, на приватну власність. Але вона не є більше необмеженим пануванням над якоюсь річчю, а правовим засобом економічного задоволення потреб. Як

така, вона підлягає правовим обмеженням. Приватна власність є предметом прогресивного оподаткування і законодавча влада має вправо не тільки обмежувати користування, але й право розпорядження приватною власністю, якщо цього вимагає виконання народногосподарських завдань держави...» [7].

Отож, як бачимо, автор даного конституційного проекту для позначення окремих можливостей (правомочностей) індивіда застосовує як термін «свободи», так і термін «права». Проте, на нашу думку, це не свідчить про заперечення ним розуміння «свободи» як певної сукупності правомочностей індивіда, що визначають межі його особистої автономії і заборону втручання у цю сферу держави. Навпаки, вбачається що С. Дністрянський схильний розглядати ідею «свободи» як одну з інтерпретацій поняття «прав» людини, яка, до речі, на думку С. Добрянського [12, с. 24], знаходить своє відображення у сфері сучасного міжнародно-судового захисту прав людини, у тому числі і у змісті Протоколу № 12 до Європейської конвенції прав людини [13].

Підрозділ «Рівність» розділу «Людські та громадянські права» проекту «Конституція Західно-Української Народної Республіки» 1920 року містить лише три параграфи, у яких наголошується: «§ 25. Усі громадяни рівні перед законом. Нема жодних привілеїв щодо народження, стану, сім'ї або осіб. Чоловіки й жінки мають принципово однакові права і обов'язки. Іноземці користуються тим самим правовим захистом, як і населення держави, з умовою взаємності. § 26. Нема виключного правосуддя для привілейованих. Миріві, торговельні, промислові і військові суди не є виключними судами... § 27. Усі громадяни рівні по відношенню до публічних тягарів...» [7].

У свою чергу, підрозділ «Охорона і старівля (підкування)», серед іншого, зазначає: § 28. Кожен, хто вважає себе скривдженим у своєму праві, може претендувати на правовий захист держави. § 29. Шлюб перебуває під особливим захистом законів. Він моногамний і спирається на згоду чоловіка і жінки. Полігамні шлюби іноземців визнаються відповідно до їх віросповідання. § 32. ... Усі, хто терпить нужду, мають право вимагати гідного людини існування. § 33. Власність і право спадщини перебувають під особливим захистом законів. Якщо цього вимагає загальне благо, то кожен мусить за відповідне відшкодування поступитися навіть власністю на свої речі... § 36. Кожна людська праця, чи то фізична, чи то духовна, перебуває під особливим захистом законів. Для інтелектуальної власності існує особливе авторське та винахідницьке право...» [7]. Поряд із цим, параграф 44 розділу «Основи державної влади» глави «Державна влада» проекту конституції зазначав: «§ 44. Для обґрунтування тривалої народної влади в державі слід скликати Установчі Збори. Для виборів на ці збори існує загальне, пряме і таємне голосування без різниці в статі» [7].

Як ми можемо переконатися, аналізований конституційний проект регламентував майже повний спектр прав та свобод людини, що згодом будуть гарантуватись Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та додатковими протоколами до неї. Зокрема, він встановлював: заборону рабства та примусової праці (§ 6), право на свободу і особисту недоторканність (§ 7), право на справедливий судовий розгляд (§ 26), ніякого покарання без закону (§ 8), право на повагу до приватного і сімейного життя (§ 9, § 12), свободу думки, совісті і релігії (§ 18, § 20), свободу вираження поглядів (§ 18), свободу зібрань та об'єднання (§ 16), право на шлюб (§ 29), право на ефективний засіб юридичного захисту (§ 28), заборону дискримінації (§ 14, § 25, § 27), захист власності (§ 24, § 33), право на освіту (§ 19), право на вільні вибори (§ 13, § 44), свободу пересування (§ 10, § 11), заборона вислання громадянина (§ 11), процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців (§ 11, § 25), рівноправність кожного з подружжя (§ 25, § 27, § 29).

Положення проекту «Конституції Західно-Української Народної Республіки» 1920 року охопили всю палітру прав людини та основоположних свобод, передбачених попередніми конституційними проектами ЗУНР, а саме «Основ державного устрою Галицької Республіки» 1918 р. та «Устрою Галицької Держави» 1918р. С. Дністрянського. Поряд із цим, у порівнянні з Конституцією Української Народної Республіки 1918 року [4, с. 73], проект Конституції ЗУНР 1920 року С. Дністрянського не передбачав гарантування таких невід'ємних елементів правового статусу людини як право на життя, заборону смертної кари та катування, а також

відступу від зобов'язань під час надзвичайного стану. Водночас, на відміну від Конституції УНР 1918 року [4, с. 73], проект Конституції ЗУНР 1920 року пропонував на конституційному рівні закріпити заборону рабства (включно із заборонаю кріпацтва), право на справедливий суд та неприпустимість покарання без закону, право на шлюб та право на ефективний засіб юридичного захисту, право на освіту та заборону передання громадян іноземним урядам з метою переслідування або покарання, а також окремі процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців.

Аналізуючи більш детально окремі положення проекту Конституції ЗУНР 1920 року С. Дністрянського щодо закріплення прав людини та основоположних свобод, доречно зазначити, що значна їх кількість саме завдяки вказаному проекту вперше знайшла своє відображення у доктрині вітчизняного конституціоналізму. До прикладу, це приписи як щодо розмежування закріплення права громадянина «поселятися у будь-якому місці території держави» (§ 10), так і його права «вільного та повсюдного пересування» (§ 11); або уже згадуване положення щодо можливості вислати іноземців з території держави, з конституційним визначенням правових підстав для цього – «якщо вони завдають шкоду внутрішній або зовнішній безпеці держави». Також новелами конституційно-правової регламентації у сфері правового статусу особи, що пропонувалися проектом Станіслава Дністрянського 1920 р., є гарантування: права повного і безперешкодного користування не лише житлом, але й службовим і торгівельним приміщенням (§ 9); політичної свободи громадян (§ 13), господарської свободи людини (§ 22), свободи промислу (§ 23); правового захисту від держави кожному, хто вважає себе скривдженим (§ 28) права усіх, хто терпить нужду, вимагати гідного існування людини (§ 32), права інтелектуальної власності (§ 36) та інших. Безсумнівним є те, що наведені положення виключно позитивно вплинули на розвиток інституту захисту прав людини та основоположних свобод у вітчизняній правовій системі.

З огляду на викладене, проект «Конституції Західно-Української Народної Республіки» Станіслава Дністрянського 1920 р. можна охарактеризувати як прогресивний акт у сфері захисту основоположних прав та свобод людини, який подекуди навіть випереджував свій час, хоча він і не передбачав безпосереднього гарантування права на життя людини та заборони смертної кари і катування. Поряд із цим, він реально міг би на конституційному рівні гарантувати практично повний каталог прав людини та основоположних свобод згідно міжнародних стандартів, що згодом були запроваджені Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та додатковими протоколами до неї.

Список використаних джерел:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР // Голос України. – 1997. – 24 липня.

2. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. Проект статуту «Основи державного устрою Галицької Республіки». Листопад 1918 р. ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр. 216, арк. 1–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.archives.gov.ua/Sections/Nezalezhnist/D-files-1.php?38#photo

4. Конституційні акти України 1917–1920: Невідомі конституції України / [відп. ред. Ю. Д. Прилюк]. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.

5. Устрій Галицької Держави (проект тимчасових основних законів Станіслава Дністрянського) 1918 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constituanta.blogspot.com/2012/08/1918.html>

6. Савчак А. Західно-Українська Народна Республіка в Конституційному проекті С. Дністрянського / А. Савчак // Вибори та демократія. – 2008. – № 4 (18). – С. 59.

7. Конституція Західно-Української Народної Республіки [проект Станіслава Дністрянського] (1920 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constituanta.blogspot.com/2012/08/1920.html>

8. Савчак А. В. Конституційно-правові погляди Станіслава Дністрянського: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / А. В. Савчак. – К., 2009. – 20 с.

9. Словник української мови: в 11 томах. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Том 8. – 1977. – С. 124. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/p/8/124/1>

10. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї: Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 16.09.1963 № 4 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2373.

11. Хартія основних прав Європейського Союзу: Європейський Союз; Хартія, Міжнародний документ від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/994_524

12. Добрянський С. Права людини як певним чином внормована свобода (до характеристики поняття прав людини) / С. Добрянський // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XII регіональної науково-практичної конференції. 9–10 лютого 2006 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – 512 с.

13. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS N 177) (укр/рос): Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 04.11.2000 № 12 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2376.

** Медвідь Андрій Богданович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії держави і права Львівської комерційної академії.*

УДК 340(477)

Іван Мищак *

СПРОБИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1921 РОКІВ

У статті здійснено аналіз конституційних проектів періоду Української революції 1917 – 1921 років. Висвітлено загальні тенденції й особливості бачення їхніми авторами статусу і ролі в державі органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: Українська революція 1917 – 1921 років, універсал, конституція, місцеве самоврядування, громада.

Мищак І. Н. Попытки конституционного урегулирования статуса органов местного самоуправления в Украине в период Украинской революции 1917 – 1921 годов.

В статье осуществлен анализ конституционных проектов периода Украинской революции 1917 – 1921 годов. Освещены общие тенденции и особенности видения их авторами статуса и роли в государстве органов местного самоуправления.

Ключевые слова: Украинская революция 1917 – 1921 годов, универсал, конституция, местное самоуправление, громада.

Myshchak I. M. Attempts to constitutional regulation of the local government status in Ukraine during the Ukrainian revolution of 1917 – 1921 years.

The article analyzes the constitutional projects of the Ukrainian revolution of 1917 – 1921 period. Revealed the general trends and features of the authors vision of the local government status and role in the state.

Keywords: Ukrainian revolution of 1917 – 1921's, universal, constitution, local government, community.

Уявлення українців про справедливу владу упродовж багатьох століть базувалися на сталих традиціях самоврядування, поширених ще з часів Київської Русі у формі народних зборів і міського віча, а згодом – підкріплених і розвинених на основі норм Магдебурзького